

Uluslararası Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi

International Journal of Humanities and Art

<http://www.trkdergisi.com>

Araştırma Makalesi / Research Article

e-ISSN:2757-6388

trk dergisi

2021

2(2):1/15

Geliş Tarihi / Receive : 05.11. 2021

Kabul Tarihi / Accepted : 02.12. 2021

**Peyami Safa'nın "Dokuzuncu Hariciye Koşusu" Romanının
René Girard'ın "Üçgen Arzu Modeli"ne Göre İncelenmesi**

**An Analysis of Peyami Safa's Novel "Dokuzuncu Hariciye
Koşusu" According to René Girard's "Triangular Desire
Model"**

Mustafa KARABULUT

Prof. Dr., Adıyaman Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,

Adıyaman University, Faculty of Arts and Sciences,

Department of Turkish Language and Literature

e-mail: mkarabulut@adiyaman.edu.tr

Orcid ID: 0000-0001-6259-0868

Kenan TOHUMCU

Yüksek Lisans, Adıyaman Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,

MA, Adıyaman University, Faculty of Science and Literature,

Department of Turkish Language and Literature,

e-mail: kt.tohumcu02@gmail.com

Orcid ID: 0000-0001-7246-1277

Atıf/Cite as: KARABULUT, Mustafa – TOHUMCU, Kenan (2021). Peyami Safa'nın "Dokuzuncu Hariciye Koşusu" Romanının René Girard'ın "Üçgen Arzu Modeli"ne Göre İncelenmesi. trk Uluslararası Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi, 2 (2) ,Retrieved from <https://www.trkdergisi.com/index.php/trk/article/view/62>

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından ve bir intihal programında incelenmiş intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two reviewers and in a plagiarism program and has been confirmed to be free of plagiarism.

Peyami Safa'nın "Dokuzuncu Hariciye Koşusu" Romanının René Girard'ın "Üçgen Arzu Modeli"ne Göre İncelenmesi

Öz

Rene Girard, "üçgen arzu modeli" şeklinde kavramlaşan modelinde arzunun kendiliğinden meydana gelmediğini, onun ortaya çıkmasında başka bir etkenin olduğunu ifade eder. Genel olarak türüne daha uyan bu modelde özne, öznenin arzuladığı nesne dolayımlayıcı, bu üçgenin köşelerini meydana getirir. Bu model genel olarak bir aşk üçgeni çerçevesinde cereyan eder. İçsel dolayımda öznenin nesneye yönelttiği dürtü, özellikle o dürtüyü uyandıran dolayımlayıcı tarafından engellenir. Kıskançlık ve haset gibi duyguların da nesne, özne ve kıskanılan ya da haset duyulan kişinin arasındaki ilişkiden doğduğunu savunan Girard, kıskanan kişinin kendisini arzusunun yalnızca nesneden doğduğuna inandırmaya çalıştığını ifade eder. Bu bağlamda rekabet hususu kendini gösterir. Rekabet dolayımlayıcının itibarını arttırır, nesneyi de daha kıymetli hale getirir. Öyle ki özne bakımından diğer nesnelere fazla öneme sahip olmaz.

Peyami Safa, Türk edebiyatının önemli isimlerindedir. Onun bazı romanlarında "üçgen arzu modeli"nde bahsedilen ilişkileri görmek mümkündür. Bu husus özellikle *Dokuzuncu Hariciye Koşusu*'nda daha belirgin biçimde yer alır. Burada Girard'ın aşk üçgeni modeli açıkça görülür. Üçgenin tepesinde arzunun nesnesi olan Nüzhet yer alır. Onu arzulayan iki karakter gizli bir rekabet içerisine girer. Aslında bu rekabette Doktor büyük avantaja sahiptir. Hasta çocuk, üçgenin öznesi, Doktor Ragıp Bey ise arzunun dolayımlayıcısıdır. Roman, hasta çocuk, Nüzhet ve Doktor Ragıp arasındaki üçlü aşk üzerine kurgulanmıştır. Hasta çocuk kendisinden dört yaş büyük olan Nüzhet'e platonik bir aşkla bağlanır. Ancak onun bu aşkı Doktor Ragıp Bey'in Nüzhet'e ilgisiyle çıkmaza girer. Hasta çocuk, bu aşk üçgeninde Nüzhet'i kaybeder. Bu makalede amaç, Peyami Safa'nın *Dokuzuncu Hariciye Koşusu* romanındaki aşk ilişkisini Girard'ın arzu üçgeni yapısı içinde incelemektir.

Peyami Safa'nın "Dokuzuncu Hariciye Koşuşu" Romanının René Girard'ın "Üçgen Arzu Modeli"ne Göre İncelenmesi

An Analysis of Peyami Safa's Novel "Dokuzuncu Hariciye Koşuşu" According to René Girard's "Triangular Desire Model"

Anahtar Sözcükler: Peyami Safa, Dokuzuncu Hariciye Koşuşu, René

An Analysis of Peyami Safa's Novel "Dokuzuncu Hariciye Koşuşu" According to René Girard's "Triangular Desire Model"

Abstract

Rene Girard, in his model conceptualized as "triangular desire model", states that desire does not occur spontaneously, there are other factors in its emergence. In this model, which is more appropriate to the genre in general, the subject, the object mediator desired by the subject, constitute the corners of this triangle. This pattern generally takes place within the framework of a love triangle. In internal mediation, the impulse directed by the subject to the object is blocked especially by the mediator who aroused that impulse. Arguing that feelings such as jealousy and envy arise from the relationship between the object, the subject and the person who is envied or envies, Girard states that the envious person tries to convince himself that his desire arises only from the object. In this context, the issue of competition manifests itself. Competition enhances the mediator's reputation and makes the object more valuable. So much so that other objects do not have much importance in terms of the subject.

Peyami Safa is one of the important names of Turkish literature. It is possible to see the relationships mentioned in the "triangular model of desire" in some of his novels. This issue is particularly evident in the *Dokuzuncu Hariciye Koşuşu*. Girard's love triangle model is clearly seen here. At the top of the triangle is Nüzhet, the object of desire. Two characters who desire him enter into a secret rivalry. In fact, the Doctor has a great advantage in this competition. The sick child is the subject of the triangle, and Doctor Ragıp Bey is the mediator of desire. The novel is based on the triple love between the sick child, Nüzhet and Doctor Ragıp. The sick child becomes attached to Nüzhet, who is four years older than him, with a platonic love. However, this love of hers comes to a dead end with Doctor Ragıp Bey's interest in Nüzhet. The sick child loses Nüzhet in this love triangle. The aim of this article is to examine the love affair in Peyami Safa's novel *Dokuzuncu Hariciye Koşuşu* within the structure of Girard's desire triangle.

"Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi"
"International Journal of Humanities and Art"
[trk dergisi/2021]

e-ISSN:2757-6388
Cilt/Volume:2
Sayı/Issue:2

Keywords: Peyami Safa, Dokuzuncu Hariciye Koşuşu, René Girard, Triangular Desire Model.

Giriş

Rene Girard'ın "Üçgen Arzu Modeli"

Fransız edebiyat eleştirmeni, filozof ve antropolog olan René Girard (25 Aralık 1923, Avignon - 4 Kasım 2015, Stanford), birçok alandaki eserleriyle tanınır. Onun *Romantik Yalan ve Romansal Hakikat - Edebi Yapıda Ben ve Öteki* adlı eseri 1961'de yayımlanır. Kitabın ilk dört bölümünde "üçgen arzu modeli"ne dair bilgiler veren Girard, sonraki kısımlarda, Proust, Stendhal ve Dostoyevski'nin romanlarını bu tarzda ele alır.¹ "Girard'a göre arzunun bu taklit yapısını ortaya çıkaran tek modern gerçeklik, romandır. Hatta bunu da sınırlandırır: Proust, Stendhal, Flaubert ve Dostoyevski'nin romanları. Ona göre bu 'dehaların' romanları, romantik yalanı sona erdirir" (Sivri, 2018: 67). Ona göre büyük lirik anlatımlar sanatçıyı gerçeklikten uzaklaştırır. Bu da romansal yalan ile alakalıdır.

Girard, bu modelde bireyin arzusunun şekillenmesinde bir başkasının rolü olduğunu savunur. O, "roman karakterlerinin arzularının nasıl oluştuğunu inceler ve buna göre 'üçgen arzu' kuramını ortaya koyar" (Ahmadov, 2018: 3). Hiçbir arzunun kişiye özgü olmadığını belirten Girard, arzuların şekillenme sürecinde üç etmenden söz eder: Birincisi bireyde arzunun uyanmasını sağlayan kişi veya kişileri arzunun dolayımlayıcısı, ikincisi dolayımlayıcının tesiriyle o arzuya yönelen kişiyi arzulayan özne, üçüncüsü ise arzunun edilgen durumdaki özne tarafından istenilen ögesi, yani arzulanan nesnedir.

Bu üç kavramın birer köşesini oluşturduğu üçgenle modelini açıklayan Girard, arzunun oluşum sürecinde ikinci kişiyi yani "dolayımlayıcıyı" öne çıkarır ve her arzunun aslında bir taktik olduğunu söyler. Bundan ötürü dolayımın var olduğu arzuyu tanımlamak için "Mimetik Arzu" yani ötekine göre arzu ifadelerini kullanan Girard, öznenin bir nesneye başkası yani dolayımlayıcı onu arzuladığı için yöneldiğini ifade eder. Arzunun bulaşıcı olduğunu savunan Girard, arzunun uyanmasında "öteki"nin işlevini şu şekilde dile getirir:

¹ Bu makale, hazırlanmakta olan *Peyami Safa'nın Romanlarının René Girard'ın "Üçgen Arzu Modeli"ne Göre İncelenmesi* adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

An Analysis of Peyami Safa's Novel "Dokuzuncu Hariciye Koşuşu" According to René Girard's "Triangular Desire Model"

"Arzunun doğumunda başka bir deyişle özneliliğin kaynağında muzaffer bir edayla yerleşmiş Öteki'ni buluruz hep. 'Dönüşümün' kaynağının içimizde olduğu doğrudur ama kaynağın suyunun fişkırmaları için dolayımlayıcının sihirli değneğiyle kayaya dokunması gerekmektedir" (Girard, 2013: 45)

René Girard, özne ile dolayımlayıcı arasındaki ilişkinin "dışsal dolayım" veya "içsel dolayım" şeklinde olabileceğini söyler. Girard'a göre dolayımlanmış arzuda nesnenin önemiyle arzunun gücü arasında ters orantılı bir ilişki vardır. Özne nesneye ulaşana kadar birçok zorlukla başa çıkmak zorundadır. Girard bu süreci "kahramanın çileciliği" (2013: 86) olarak belirtir. Sonunda nesne elde edildiğinde kutsallığını kaybeder ve nesnel özelliklerine döner. Bu durum kendi "hiçliğinden" kaçmak için daha temiz olan ötekinin arzusuna sığınan özne için büyük çaplı bir düş kırıklığının başlangıcı olarak görülür (Şengül, 2017: 9). Bu sürecin sonunda arzudan yoksun kalan özne, büyük bir sıkıntı ile baş başa kalır.

Özne, bu kaotik ruh halinden kurtulmak için yeni bir dolayımlayıcı ve arzu bulur. Girard yeni arzunun oluşmasını "arzunun dönüşümü" şeklinde ifade eder. Girard, bu modelin yansımalarının edebi eserlerde de bulunabileceğini söyler. O, kahramanların arzularının kendiliğinden özgün olduğunu gösteren ve dolayımlayıcının varlığını açığa vurmeyen eserleri "romantik", dolayımın varlığının açık bir şekilde belirtildiği eserleri ise "romansal" ifadeleriyle iki sınıfa ayırır (Şengül, 2017: 9). Bu sınıflamada önemli olan yapıtın arzunun üçgenel doğasını açığa çıkarıp çıkarmadığıdır. "Romantik eserlerde öznenin dolayımlayıcısı konumunda olan unsurlar üzerinde durulmaz, bir bakıma gizlidir. Romansal yapıdaki eserlerde ise söz konusu dolayımlayıcı etkin bir şekilde açığa çıkmıştır" (Özer, 2013: 400). Girard, bu modelini roman türü üzerinden daha da nesnel biçimde vermeye çalışır. Birçok romanın olay örgüsünde özne ile dolayımlayıcının rekabetinin önemli rol oynadığını ifade eder.

"Girard eserinde ele aldığı Batı Edebiyatına ait romanları tahlil ederken, incelemeye konu olan eserleri kendi kuramıyla benzeşen ve ayrışan noktaları itibarı ile irdeler ve tespit ettiği noktalar ışığında teorisini ispat yoluna gider" (Kuzu, 2009: 262).

Bu bakımdan dolayımlyıcıların sayısının çokluğu ile kahramanın değişimi de artar. Dolayımlyıcı özneye yaklaştıkça başka bir değişle içsel dolayımındaki mesafe kıaldıkça bütünlük parçalanır.

Bireyin özgünlüğünün ön plana çıkarıldığı günümüz anlayışı ile karşıt bir görüş ortaya atan Rene Girard; sadece bireyin değil toplumun da bir taklitten ibaret olduğunu dile getirir. Girard'a göre: "Modern toplum yalnızca olumsuz bir taklittir ve herkesin gittiği yoldan çıkma çabası herkesi karşı konulmaz bir biçimde tekrar o yola itmektir" (Girard, 2013: 94). Rene Girard'ın "üçgen arzu modeli", edebiyat eserlerinde farklı kurgularla kullanılmaktadır.

Rene Girard'ın bahsettiği hususlara benzer kullanımlar, Halit Ziya Uşaklıgil'in *Aşk-ı Memnu* ve Mehmet Rauf'un *Eylül* adlı romanlarını görür. Bununla beraber, Peyami Safa'nın da bazı romanlarında bu modelin yansımasını bulmak mümkündür. Bu çalışmada Türk edebiyatının en güçlü yazarlarından biri olan Peyami Safa'nın romanlarını Rene Girard'ın "üçgen arzu modeli"ne göre irdelenecektir.

Peyami Safa, Türk edebiyatının önemli yazarlarından biridir. Onun romanlarında genel olarak ruh, mana, maneviyat, din, inanç, felsefe sezgi ve Doğu- Batı çatışması gibi temalar görülür. "Dinden felsefeye, fizikten metafiziğe, maddeden manaya, materyalizmden ruhçuluğa, nihilizmden mistisizme ve bilgiden sezgiye birçok tema ele alınarak eserlerin düşünce yapısı derinleştirilmiştir" (Tekşan, 2020: 2720). Yazar, bu temaların bir kısmını aynı roman içerisinde sistemli bir şekilde kullanır. Peyami Safa; bilgi, birikim, gözlem, hayal, eğitim, duygu vb. yönlerini bir üslup içerisinde romanlarında kullanır. Çünkü, "edebiyatçının üslubu, onun şahsiliğini ve sanatsal etkisini de belirler" (Bingöl, 2021: 12). Romanlarında kendi ruhsal yapısından da izler barındıran Safa, bize sanatçı-eser ilişkisini hatırlatır.

"Sanatçının eğitim, bilgi, kültür gibi unsurlar üslubuna etki ettiğine göre, sanatçının bireysel eğilimleriyle psikolojik yapısına da tesir eder ve söz malzemesi yazarın ve eserin ruhsal çözümlemesi noktasında bizlere önemli madenler sunar" (Çetinkaya, 2015: 506).

Peyami Safa, Sultan Abdülhamit döneminde Sivas'a sürgün olarak gönderilen babasını henüz iki yaşında kaybeder. Annesi Server Bedia Hanım, kocasının ölümünden sonra İstanbul'a taşınır. Ailede maddi ve manevi sıkıntılar yaşanırken bu sıkıntılara bir de Peyami Safa'nın dokuz yaşındayken yakalandığı ve hayatı boyunca etkilerini gördüğü kemik hastalığı da eklenir. Doktorlar tarafından kolunun kesilmesine karar

An Analysis of Peyami Safa's Novel "Dokuzuncu Hariciye Koğuşu" According to René Girard's "Triangular Desire Model"

verilmesine rağmen Peyami Safa buna izin vermemiş ve on yedi yaşına kadar hastane hastane dolaşarak zor bir hayat sürmüştür. Yazar, bu yıllara ait izlenimlerini, otobiyografik özellikler taşıyan *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* adlı romanda kurgular. Bazı eserlerinde hayatının bazı yönlerine de göndermeler yapan Peyami Safa, özellikle psikolojik tahlillerde bunu daha bariz uygular. Çünkü, "bir yazarın kimliği, yetiştiği ortam, etkilendiği çevre, düşünce dünyasının ürettiği edebi ürüne yansımaması mümkün değildir" (Çetinkaya, 2021: 299). Bu bağlamda edebi metinler tahlil edilirken sanatçısına dair ipuçlarını bilmekte yarar vardır.

Roman; hasta çocuk, Nüzhet ve Doktor Ragıp arasında cereyan eden üçlü aşk üzerine şekillenir. Eserdeki çatışmalar bu üçlü aşk üçgeni arasında ön plana çıkar. Hasta çocuk on beş, Nüzhet on dokuz yaşındadır; fakat hasta çocuk Nüzhet'ten dört yaş küçük olmasına rağmen Nüzhet'ten daha olgun bir kişiliğe sahiptir. Nüzhet şımarık, sorumsuz, basit bir kızdır. Nüzhet'in annesi bu ilişkiye karşı çıkarak kızını bir doktorla evlendirmek ister. "O, kızı için iyi bir evlilik düşlerken, kızını fakir akraba gençten uzak tutmaya çalışan bir annedir" (Buttanrı, 2012: 30). Paşa baba da kızının saadetini ister. Hasta çocuk ise yoksul, yaşça küçük, hasta ve üstelik kolunun kesilmesi düşünülen sakat kalma olasılığı olan biridir. Rakibi ise zengin ve sağlıklı bir doktordur. Roman bu çelişkiler üzerine kurulmuştur.

Peyami Safa bu romanda insan ruhu ile bedeni arasındaki ilişkiye değinerek ruhun beden üzerindeki etkilerini ortaya koymuştur. Yazar, hasta çocuğun Nüzhet'e olan aşkın tedavi sürecini olumlu şekilde etkilediğini, yaşama tutunmasını sağladığını da dile getirir. Hasta çocuk Nüzhet'in yanında hastalığını unuttur, yaşama tutunur.

Özet

Nüzhet, ailesi özellikle de babası tarafından çok şımarık yetiştirilmiş, ele avuca sığmayan ve kendini beğenmiş bir kızdır. 15 yaşında uzun yıllar sağlık sorunları ile mücadele eden adı sık sık Nüzhet ile anılan roman kahramanı hasta çocuk, İstanbul'un kenar mahallelerinden birinde annesi ile mütevazı bir şekilde eski bir evde yaşar. Hasta çocuğun defalarca ameliyat olmasına rağmen dizindeki sancılar dinmemiş aksine ağrıları daha da artınca hasta çocuk tekrar doktora başvurur. Doktor, kendisine kurallara uymadığı için bacağına kesilme tehlikesi ile karşı karşıya kaldığını belirtir. Fakat doktor, hastanın iyi beslenerek, stresten uzak kalarak ve temiz havaya çıkarak durumun değişebileceğini belirtir. Doktorun söylediklerini günlerce düşünen hasta çocuk bu eski evde bunca sıkıntının içinde yoksulluğun

pençesinde iyileşemeyeceğini anlar. Bunun üzerine hasta çocuğun aklına Erenköy'deki uzaktan bir akrabası olan Paşa gelir. Hasta çocuk, paşa akrabalarının yanına gitmeye karar verir ve bu kararı annesine şu sözlerle anlatır:

“-Bu akşam Erenköy'e gideceğim anne ne diyorsun?

-Anne: Git oğlum git! Erenköy'dekiler de geçenlerde seni soruyordu. Paşa da seni görmek istiyormuş zaten” (s.17).²

Erenköy'de oturan Paşa, ailesi ile lüks bir köşkte yaşar. Hasta çocuk, Paşa'nın yanına gidip derdini anlatır. Onun durumuna üzülen Paşa, çocuğu evine kabul eder. Hasta çocuk Paşa'nın evine yerleşir. Eve yerleştikten sonra çocuğun hastalığı hafiflemeye başlar. Köşkte geçen sürede evin kızı Nüzhet'i kendine arkadaş edinen hasta çocuk, bir süre sonra ona âşık olur. Bu tek taraflı romantik hal, varlıklı ve kariyerli biri olan Doktor Ragıp Bey'in Nüzhet'e evlilik teklifi için çıkıp gelmesiyle dağılır. Hasta çocuğun adeta dünyası başına yıkılır, günlerce konuşmaz suskun kalır. Nüzhet, Doktor Ragıp Bey'i hasta çocuğa şu sözlerle tarif eder:

“Genç bir delikanlı okulu henüz bitirmiş. Köşke birkaç kez gelip gitti. Bir defasında onunla bahçe kapısında birbirimizi gördük. Bu hafta annesini göndermiş beni istemeye Paşa babam da bu izdivaca yok demedi” (s.23).

Hasta çocuk Nüzhet'i dikkatle dinler lakin hiçbir tepki vermeden Nüzhet'in gözlerine bakar. Nüzhet de bu izdivaç meselesini hasta çocuğa şu cümlelerle açıklar:

“Aslında evlilik konusundan çok hoşlanmıyorum; lakin ev ahalisi tarafından evde bu konunun konuşulması içimi ısıtıyor” (s.23).

Tüm bu sözleri sessizce dinleyen hasta çocuk bu izdivaç meselesi ile ilgili bir tek kelime etmez. Nüzhet ısrarla bir şeyler söylemesini ister. Hasta çocuk bu tür konuları sevmediğini dile getirerek konuyu kapatır. Ayrıca bu durumdan rahatsız olduğunu da hareketleri ve tepkileri ile Nüzhet'e hissettirince Nüzhet de hasta çocuğa şu sözleri söyler:

² *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* adlı romandan yapılan alıntılar için kaynak: Peyami Safa, *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu*, Ötüken Neşriyat Yayıncılık, İstanbul 2016.

Peyami Safa'nın "Dokuzuncu Hariciye Koğuşu" Romanının René Girard'ın "Üçgen Arzu Modeli"ne Göre İncelenmesi

An Analysis of Peyami Safa's Novel "Dokuzuncu Hariciye Koğuşu" According to René Girard's "Triangular Desire Model"

"Korkma! Adam beni istedi diye ben de hemen evlenmiyorum.
Kaldı ki ben henüz 19 yaşında genç bir kızım" (s.23).

Hasta çocuk bu izdivaç meselesini düşünürken Nüzhet'in kendisinden 4 yaş büyük olduğunu şu sözleri ele verir:

"Nüzhet'in Doktor Ragıp Bey ile evlenebilme ihtimali beni iyiden iyiye düşündürüyor. Aslında bu olay gayet tabii bir vakıadır. Hiçbir zaman benden 4 yaş büyük bir kızla evlenme hayali kurmamıştım" (s.16).

Hasta çocuk kendi hayatının sıkıntılı olduğunu düşünüp Nüzhet'in coşkulu şen bir yaşam arzu ettiğini kıyaslayarak bu duruma içten içe üzülür. Hasta çocuk bu düşüncelerle boğuşurken odanın kapısı açılır ve odaya Nüzhet girer. Hasta çocuk Nüzhet'i fiziki olarak şöyle tasvir eder:

"Gömleğinin üzerinde bir şal ayaklarında terlik ile içeri girdi ve kahkaha attı. Kumral açık sarı gibi saçlar; ela gözler beni benden alıyordu" (s.28).

Nüzhet kendisini tepeden tırnağa gözünü kırpmadan inceleyen hasta çocuğa neden şaşırıp kaldığını bir kaçamak yaparak odasına kimse görmeden geldiğini söyler. Odada havadan sudan konuşurken Nüzhet hasta çocuğun saçlarını okşamaya başlar ve ona 'hasta olmanı istemiyorum' der. Hasta çocuk bu sözlerin tesiri ile Nüzhet'in ellerini avuçlarının arasına alır, bedenini kendisine doğru çeker, bir eliyle de ensesinden başını kendine doğru çekip Nüzhet'i dudaklarından öper. Nüzhet hemen hasta çocuğun kollarından kurtulup ayağa kalkar ve derin bir nefes alıp bir şeyler söylemeden koşarak odayı terk eder.

Ertesi gün hasta çocuk, hizmetçi Nurefşan'dan doktorun annesinin köşke geldiğini ve birkaç gün sonra söz kesilip Nüzhet'in Doktor Ragıp Bey'e verileceğini evlendikten sonra da Berlin'e yerleşeceklerini öğrenir. Bunun üzerine hasta çocuk Nüzhet'in odasına gider ve onu kendi odasına çağırır. Hasta çocuk onun odasında konuşmak istemez çünkü Paşa babasının odası Nüzhet'in odasıyla yan yana olduğu için konuşmaların duyulmasından endişe eder. Bir süre sonra Nüzhet hasta çocuğun odasına gelir ve hasta çocuk ona evlilik meselesinin kendisini delirttiğini söyler.

Hasta çocuk Nüzhet'i kucaklar, Nüzhet hasta çocuğun kollarından kurtularak hızlı bir şekilde odadan çıkar. O akşam Doktor Ragıp Bey yemeğe köşke gelir. Yemek yerken hasta çocuğun hastalığı da konuşulur. O sırada hasta çocuk konuyu değiştirerek Nüzhet'in doktor ile yapamayacağını anne ve babaya söyler. Üstelik doktorun Nüzhet'ten tam 16 yaş büyük olduğunu ifade eder. Bunun üzerine anne ve baba Nüzhet'e hasta çocuktan uzak durmasını öğütlerler. Bu konuşmalardan sonra hasta çocuk eve dönmek istediğini Paşa'ya bildirir. Paşa sert bir üslupla yarın sabah itibariyle köşkten ayrılacağını belirtir.

Hasta çocuğun annesinin ertesi sabah erkenden köşke tesadüfen gelmesiyle hasta çocuğun köşkten ayrılması bir süre gecikir. Ertesi günün akşamı Doktor Ragıp Bey tekrar akşam yemeğine köşke gelir. Yemekte Fransızcanın Türkçe üzerindeki etkisi tartışılır. Hasta çocuk, Türkçesi varken sokaklarda, tabelalarda Fransızca yazılar olmasını eleştirir, ancak Paşa, Doktor ve en kötüsü de Nüzhet hasta çocuğa katılmazlar. O gece ikili bahçede sohbet ederken de Nüzhet, Erenköy'den bıktığını ve imkanı olsa Berlin'e gitmek istediğini söyler. Tartışma sırasında Nüzhet'in de karşı tarafın görüşlerinden yana olduğunu anlayan hasta çocuk büyük bir üzüntü yaşar ve ertesi gün annesi ile köşkten ayrılır.

Hasta çocuğun paşa köşkünde yaşadığı üzüntü ve stres hastalığının artmasına sebep olur. Aradan kısa bir süre geçtikten sonra hasta çocuk ameliyat için hastaneye götürülür ve "Dokuzuncu Hariciye Koşuşu"na sevk edilir. Yapılan ameliyatla hasta çocuğun bacağı kesilmekten kurtulur. Ameliyat sonrası bacağı biraz kısa kalmasına rağmen hasta çocuk iyileşir. Hasta çocuk, hastanedeki günlerinde Nüzhet'in kendisini hiç arayıp sormadığını fark eder. Birkaç gün sonra köşkte Paşa'nın hastalandığını Nüzhet'in ise nikâh hazırlıkları içinde olduğu haberini alır, lakin artık eskisi gibi üzülmemektedir. Daha sonraki günlerde hasta çocuk sağlığına kavuşarak taburcu olur.

Hasta çocuğun bu aşk üçgeninde kaybeden taraf olması kurgusal anlamda realist bir bakışla verilmiştir. "Dokuzuncu Hariciye Koşuşu'nda, ana tema bir çocuğun hasta bacağının kesilme riskine karşı yaşadığı ruhsal çöküntü olması" (Bingöl, 2017: 911), Nüzhet'in de bakış açısına göre şekillenmiştir. Nüzhet'in hasta çocuk yerine Doktor Ragıp'ı tercih etmesi, çocuğun talihsizliği, yoksulluğu, hasta oluşu ile ilgili olduğu kadar, onun Avrupa'ya gitmek istemesi ve Ragıp'ın sağlıklı oluşuyla da alakalıdır.

Dokuzuncu Hariciye Koşuşu'nun Üçgen Arzu Modeli' ne Göre İncelenmesi

Dokuzuncu Hariciye Koşuşu romanında "kaçış" temasının rolü büyüktür. Roman kahramanı olan hasta çocuk, hastalığının iyice artması sebebiyle

An Analysis of Peyami Safa's Novel "Dokuzuncu Hariciye Koğuşu" According to René Girard's "Triangular Desire Model"

uzaktan akrabaları olan Paşa ailesinin konağına bir süreliğine istirahat etmek amacıyla gider. Bu konağa gitmekteki asıl amaç yoksulluktan bir müddet de olsa kaçmak ve paşa konağında iyi beslenip temiz hava alarak hastalığının ağırlaşmasını önlemektir. Hasta çocuk burada kaldığı süre içinde evin kızı olan Nüzhet'e karşı platonik bir aşk besler. Lakin hasta çocukta paşa ailesi kendileri gibi soylu varlıklı biri olmadığı ve hasta olduğu için acıma duygusu ile kendisine yaklaşırlar korkusu hâkimdir.

Nüzhet aile dostları olan Doktor Ragıp Bey ile daha yakın ilişki içerisinde. Ragıp Bey de Nüzhet ile ilgilenen varlıklı biridir. Doktor Ragıp Bey, Rene Girard'ın "üçgen arzu modeli"ne göre arzunun dolayımlayıcısı konumundadır. Arzunun öznesi olan hasta çocuk bu durumdan rahatsızdır. Arzu nesnesi olan Nüzhet'i elde etmek için Doktor Ragıp Bey bir rakiptir. İtilmişlik hissi, hakir görülme duygusu ve en önemlisi de platonik aşkına karşılık bulamayan arzunun öznesi konumundaki hasta çocuk paşa konağından kaçmak için fırsat kollar. Kaçış hasta çocuk için çaresiz ve zaruri bir tercihtir. Çünkü Nüzhet Doktor Ragıp Bey'e yakındır bu durum platonik aşkı yaşayan, duygularına karşılık bulamayan hasta çocuk için kaçış tek yoldur.

Bir gece Doktor Ragıp Bey ile yemekte münakaşa eden ve de Nüzhet tarafından da eleştirilen hasta çocuk annesinin de o gece gelmesi ile sabah olunca paşa konağından ayrılır.

Özne ile dolayımlayıcı arasındaki coğrafi mesafenin ikisinin iç içe geçecek ve bire bir ilişkide bulunacak kadar yakın olması sebebiyle arzunun öznesi konumunda olan hasta çocuğun arzu nesnesi üzerindeki etkisi azalmıştır. Bu bağlamda hasta çocuk paşa konağından ayrıldıktan sonra Nüzhet, Doktor Ragıp Bey ile daha sağlam ilişki kurmaya başlamıştır. Nüzhet cephesinden bakıldığında Nüzhet de hasta çocuktan kaçmaktadır. Hasta çocuk yaşadığı yoksulluk ve hastalık sebebiyle umutlarını kaybeder ve büyük bir düş kırıklığı yaşar. Rene Girard düş kırıklığını şöyle açıklar:

"Düş kırıklığı üçgen arzunun saçmalığını kesin olarak kanıtlamaktadır. Görünüşe bakılırsa kahraman da bu gerçeği kabul etmek zorundadır artık. Arzunun bir gelecek vaadiyle ondan kısmen saklayabildiği o zelil ve aşağılanmış 'ben'inden hiç kimse onu ayıramayacaktır şimdi. Arzudan yoksun olan

kahraman kuyuya inerken ipi kopan bir işçi gibi şimdiki zaman
uçurumuna düşme tehlikesi içerisinde...” (2013: 71).

Hasta çocuk dolayımlayıcının talihi ve varlığı karşısında kendi bedbahtlığı ile kaçış duygusunu yaşamıştır. Hayatlarının birbirleriyle tezat olduğunu anlayan hasta çocuk annesi ile kendi hayatına yaşadığı yere giderek tekrar hastane odasına tedaviye döner. Bütün umutlarını kaybetmiş, aşkına karşılık bulamamış bir gencin hayattan ve Nüzhet'ten kaçma ve hayatının geri kalanını yas içinde geçirme duygusu romanın ağırlıklı temasıdır.

Romanın sonunda roman boyunca arzusunun dolayımlayıcısı konumundaki Doktor Ragıp Bey ile aralarındaki uçurumun kapanmak yerine giderek büyüdüğünü gören hasta çocuk arzu nesnesi olan Nüzhet'e ulaşma yolunda umudunu kesmiş dolayımlayıcı ile arasındaki kapanmaz uçurumu fark etmiştir. Hasta çocuk arzusunun vazgeçip tedavi olmaya karar vermiş, nihayetinde tedavi olup sağlığına kavuşmuş ve Nüzhet'i de unutmuştur.

Dokuzuncu Hariciye Koşuşu adlı romanda kişilerin arzularının niteliği ve durumu içinde buldukları duruma göre farklılık gösterir. Hasta çocuk, Nüzhet ve Doktor Ragıp açısından bakıldığında arzuların farklı bir özneye yönelik olduğu anlaşılır. Romanın başında zor şartlar altında yoksul bir aile içinde yaşamını sürdüren hasta çocuğun arzusu; hastalıktan kurtulmak olan temel yaşamsal ihtiyaçtır. Ancak bacağına kesilme tehlikesi ile karşı karşıya kalan hasta çocuk bu arzuya ulaşma noktasında tereddütlüdür.

İstemeyerek de olsa Paşa'nın konağına gitmek zorunda kalan hasta çocuk ilk zamanlar Nüzhet sayesinde günlerini mutlu, huzurlu geçirir. Daha sonraki günlerde Nüzhet'in bu platonik aşka karşılık vermemesi ve Nüzhet'i zengin bir kişi olan Doktor Ragıp Beyin istemesi işleri altüst eder. Nüzhet ve ailesinin de bu ilişkiye sıcak bakması neticesinde hasta çocuk, arzusunun karşılığını bulamaz ve köşkten ayrılma kararı alır. Ertesi gün tekrar acı dolu günlerinin geçtiği hastaneye tekrar döner.

Arzusunun nesnesi olan Nüzhet'e bağımlı duruma gelmiş olan hasta çocuk köşkten ayrıldıktan sonra büyük üzüntü ve stres yaşar. Hasta çocuk arzusu olan Nüzhet için uzun bir süre acı çeker. Hasta çocuğun iki arzusu vardır: birincisi sağlık arzusudur, ikincisi ise Nüzhet ile mutlu olma arzusudur. Girard'ın “üçgen arzu modeli”nde kahramanın düşlediği arzuya ulaşmak için çektiği sıkıntıları ifade etmek amacıyla kullanılan “çilecilik dönemi” hasta çocuk için uzun süre devam etmiştir.

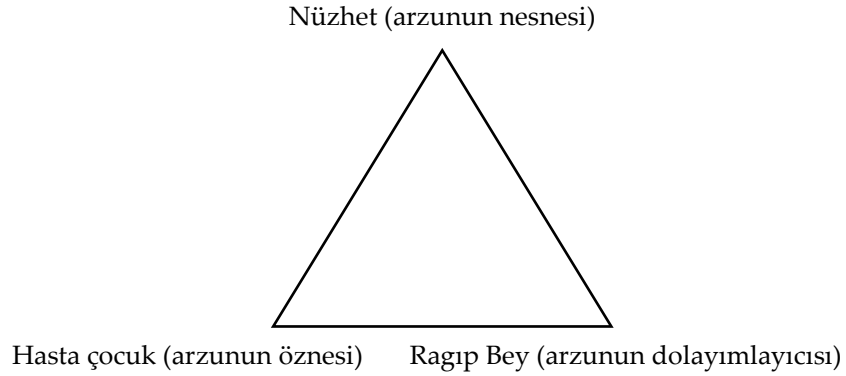
Romanda arzuları ile arzularının diğer roman kişilerinin kaderlerini etkilediği kişi hasta çocuktur. Hasta çocuk öncelikle Nüzhet'e olan arzusuna ulaşmak için çok çaba sarf eder ve arzuyu gerçekleştirmek için Ragıp Bey ile

An Analysis of Peyami Safa's Novel "Dokuzuncu Hariciye Koşuşu" According to René Girard's "Triangular Desire Model"

münakaşa eder. Hasta çocuğun başlangıçta geçici olarak başlayan Nüzhet arzusu ezilmişlik, kendini hor görme, yoksulluk gibi duygulardan dolayı daha da güçlü ve kalıcı hale gelmiştir. Zamanla köşkte acınacak bir durumda olduğunu fark eden hasta çocuk köşkten ayrılmak ister. Hasta çocuğun sonraki arzusu ise tekrar eski yaşantısına dönmek olmuştur ve bu arzu da gerçekleşmiştir. Nüzhet'in arzusu da nikâh hazırlıkları ile gerçekleşmeye başlamıştır.

Doktor Ragıp Beyin roman boyunca arzusu da Nüzhet ile evlenip mutlu olmaktır. Romanın sonunda arzusuna kavuşacağı belirtilmiştir. Roman kahramanlarına kendi birtakım arzularına ulaşmak amacıyla eylemlerde bulunmuşlardır ve arzularına farklı şekillerde de olsa kavuşmuşlardır. Hasta çocuk sadece Nüzhet'e kavuşma, onunla mutlu mesut bir ilişki yaşama arzusuna ulaşamamıştır. Rene Girard'ın "üçgen arzu modeli" bağlamında kahramanların üçgen arzu konumları şu şekildedir:

Tablo: *Dokuzuncu Hariciye Koşuşu*'ndaki Üçgen Arzu Konumları

Yukarıdaki tabloda, üçgenin tepe noktasında bulunan arzunun nesnesi, hem öznenin hem de dolayımlayıcının hedeflediği ve başkasıyla rekabet halinde olduğu bir karakterdir. Girard'ın modelindeki arzu algısı, çatışma oluşturabilecek bağlamda üçüncü kişiye ihtiyaç duyar. "Kurmaca yapıtlarda özne yani kahraman ve nesne vardır. Tutku uyandırıcı nesnenin doğası, nesne ve özneyi birbirine bağlayan bir arzu doğurur" (Serrican Kabalıcı,

2019: 2). Bu arzu üçgeninde ön plana çıkan temalar aşk, kıskançlık ve arzudur.

Sonuç

René Girard, anlatı türlerine değişik bakış açısı ile yaklaşan biri olup Türkçeye *Romantik Yalan ve Romansal Hakikat - Edebi Yapıda Ben ve Öteki* adıyla tercüme edilen yapıtında geliştirdiği “üçgen arzu modeli” ile ismini daha çok duyurur. O, edebi eserin kahraman ile arzulan nesne arasında kahramanın arzusunu geliştiren ve olgunlaştıran üçüncü bir varlığın (ögenin) bulunduğunu ifade eder. Girard’ın tespit ettiği hususlar birçok edebi eserde karşılık bulmuştur. Genel olarak roman türünde görülse de şiir, hikâye vb. türlerde de bu modeli görmek mümkündür.

Peyami Safa’nın *Dokuzuncu Hariciye Koşuşu* adlı eserinde “üçgen arzu modeli”nde tespit edilen birçok unsur yer alır. Romanda arzu modeli üç karakter arasında cereyan eder: başkışı hasta çocuk (arzunun öznesi), Nüzhet (arzunun nesnesi) ve Doktor Ragıp Bey (arzunun dolayımlayıcısı). Hasta çocuk, dolayımlayıcının varlığı karşısında arzunun nesnesine daha çok bağlanmak istese de talihi karşısında bedbaht olur. Çünkü kendisi hasta olmakla beraber maddi bakımdan da yetersizdir. Doktor Ragıp, Klasik edebiyattaki “rakip”i hatırlatır. Bu bakımdan başkışının önünde büyük bir engel durumundadır. Hasta çocuk, rekabet halinde olduğu arzunun dolayımlayıcısı olan Doktor Ragıp Bey ile aralarındaki uçurumun büyüdüğünü görerek umudunu kaybeder ve arzu nesnesi olan Nüzhet’ten vazgeçip tedavi olmaya karar verir.

Kaynakça

AHMADOV, R. (2018). Orhan Pamuk’un Romanlarında Üçgen Arzu, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

BİNGÖL, Ulaş (2017). Peyami Safa’nın Romanlarında Doğu-Batı Meselesi Bağlamında Değerler Çatışması, *İdil dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 31, 891-921.

BİNGÖL, U. (2021). *Edebî Eser, Edebiyat Eleştirisi ve Metin Tahlili*, (Kitap bölümü), Edebiyat Yazıları II-Eleştiri Kuramları ve Metin Tahlilleri, (Editörler: Ulaş Bingöl-Enser Yılmaz), Dün Bugün Yarın Yayınları, İstanbul.

BUTTANRI, Müzeyyen (2012). Peyami Safa’nın Romanlarında Anne ve Babalar, *Erdem dergisi*, Sayı: 62, 27-40.

Peyami Safa'nın "Dokuzuncu Hariciye Koşuşu" Romanının René Girard'ın "Üçgen Arzu Modeli"ne Göre İncelenmesi

An Analysis of Peyami Safa's Novel "Dokuzuncu Hariciye Koşuşu" According to René Girard's "Triangular Desire Model"

ÇETİNKAYA, F. (2015). Halikarnas Balıkcısı'nın Hikâyelerine Psikanalitik Yaklaşım, *JASSS- International Journal of Social Science*, Sayı: 41, Kış 2015, 505-527.

ÇETİNKAYA, F. (2021). *Eleştirel Söylem Çözümlemesi*, (Kitap bölümü), Edebiyat Yazıları II-Eleştiri Kuramları ve Metin Tahlilleri, (Editörler: Ulaş Bingöl-Enser Yılmaz), Dün Bugün Yarın Yayınları, İstanbul.

GİRARD, R. (2013). *Romantik Yalan ve Romansal Hakikat*, Çev: Arzu Etensel İldem, Metis Yayınları, İstanbul.

KUZU, F. (2009). René Girard'ın "Üçgen Arzu Modeli" Perspektifinde Fuzûlî'nin "Leylâ vü Mecnûn" Adlı Eserinin İncelenmesi, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 12, Sayı: 22, Aralık 2009, 260-267.

ÖZER, H. (2013). Kuyucaklı Yusuf'ta Arzu Üçgenleri, *Türük Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 1, Sayı: 2, 399-408

SAFA, P. (2016). *Dokuzuncu Hariciye Koşuşu*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.

SERRİCAN KABALCI, E. (2019). *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarının René Girard'ın "Üçgen Arzu Modeli" Çerçevesinde İncelenmesi*, 2nd International Congress On New Horizons In Education And Social Sciences (ICES - 2019) Proceedings, June 18-19, 2019, Istanbul-Turkey.

SİVRİ, T. (2018). Romansal Hakikatin Peşinde: Karamazov Kardeşler'de Mimetik Arzunun Eril Yönünün Ortaya Çıkışı, *Edebî Eleştiri Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 1, 65-80.

ŞENGÜL, Serap (2017). Halit Ziya Uşaklıgil'in Romanlarının René Girard'ın Üçgen Arzu Modeli'ne Göre İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

TEKŞAN, M. (2020). Modern romandan modernist romana Peyami Safa'nın Romanları. *Turkish Studies*, 15(5), 2711-2730. <https://dx.doi.org/10.7827/Turkish Studies>, 2711-2730.

